

צד

מלאכות צד ושוחט, הן מלאכות, שלמרות שאינן נמצאות בדרך כלל במציאות השגרתית שלנו, הרי שיש בהן משמעויות גם לחיים המעשיים כיום, וגם לענייני רפואה בשבת.

המחייב בצד מורכב מסוג החיה ומאופי מקום הצידה. לכאורה ישנן שתי אפשרויות מרכזיות להבנת דין צד. נסו לחשוב עליהן ולבאר דרכן את המחלוקות השונות (במקור ט' תמצאו עזרה).

בדיני צד ישנם פרטים רבים. בדף זה התחייסנו לדברים המרכזיים. את שאר הפרטים תמצאו בטור ובב"י בסימן שט"ז. (חלק מענייני צידה שייכים גם לדין 'דבר שאינו מתכוון' ו'מלאכה שאינה צריכה לגופה', אך בכך לא נתמקד כעת).

- א. ביצה כג: משנה, עד כד. (עד המשנה).
- ב. שבת קו. משנה, עד סוף הפרק, והמשנה בתחילת הפרק.
- ג. תוס' ביצה כג: ד"ה כל היכא; ד"ה כל שאומר; ד"ה ותניא; תוס' שבת קו. ד"ה הצדן.
- ד. רמב"ם, הלכות שבת, פ"י, יט-כ; הלכות יו"ט, פ"ב, ה"ז.
- ה. כוונה בצידה: ביצה לו. "ת"ש פורסים מחצלת... ואיכא דבש"; רש"י; תוס' שם ד"ה אלא אימא.
- ו. עוד בעניין צידת צבי: ירושלמי פ"ג סוף ה"ו "ר' יוסה"; רשב"א קז. (סוף הפרק); ר"ן על הרי"ף שם, לח. באלפס ד"ה מתני'; שלטי הגיבורים שם אות ג'.
- ז. טור, ב"י, שו"ע ונר"כ, משנה ברורה וביאור הלכה – שט"ז.
- ח. ערוך השולחן, שט"ז, ובמיוחד א-ו.
- ט. שו"ת אבני נזר, או"ח, סימן קפ"ט, אותיות ד, ו, ז, כב (אם יש זמן גם את יתר הסימן והסימנים הבאים).
- י. שש"כ, כ"ז, לא-מה. מלכודת עכברים וריסוס: שו"ת יביע אומר ח"ג סימן כ' (וח"ד סימן ל"ז). צידת אדם: שו"ת צ"א ח"א סימן מ"א. הורדת מים בבית הכיסא כשיש שם חרקים: שו"ת שבט הלוי ח"ו סימן צ"ד ושו"ת מנחת יצחק ח"י סימן כ"ז. הריגת כינה בימינו: פחד יצחק ערך צידה; מכתב מאליהו ח"ד עמ' 355-356 ובהע' 4 שם; מנוחת אהבה חלק ג', י"ח, ו, ובמילואים שבסוף הספר.

צד

משנה ביצה כג:

אין צדין דגים מן הביכרים כיום טוב, ואין נותנין לפנייהם מזונות,
 אבל צדין היה ועוף מן הביכרין ונותנין לפנייהם מזונות. רבן שמעון
 בן גמליאל אומר: לא כל הביכרין שוין. זה הכלל: המחוסר צידה -
 אסור, ושאינו מחוסר צידה - מותר.

ש"ת אבני נזר (או"ח קפ"ט):
 וצריך להתבונן בטעמא דמילתא. דאין לומר משום שאין דרך לצודן הוי מלאכה כלאחר יד
 ופטור. דאם כן פרעושין ויתושין שדרך לצודן כדי שלא יזיקו מאי טעמא יפטור למאן
 דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. מאי שנא מהורג פרעוש דחייב למאן דמחייב
 במלאכה שאינה צריכה לגופה אף שאין דרך להורגה לצורך גופה:
 (ז) ונראה לי דהיינו טעמא דדבר שאין במינו ניצוד פטור. דשניא מלאכת צידה משאר
מלאכות. שיש בהן שינוי בדבר שנעשה בו המלאכה. ואפ"י הוצאה מרשות לרשות נשתנה
במה שהוא ברשות אחר. אבל צידה אין שום שינוי בגוף החי' רק אצל האדם שנעשה
ברשותו. ועל כן דבר שבמינו ניצוד לצורך גופו חשיב ברשותו שיש לו דבר מה. אבל דבר
שאינו במינו ניצוד משום שאין בהם תועלת כלל אין לו כלום אף לאחר שניצוד כגון הצד
זבובים שאין בהם צורך. נמצא שלא חשיב ברשותו רק שמציל עצמו שלא יזיקו לו על כן
הוא צדן. אבל לא נחשב שיש לו דבר מה. על כן לא חשיב מלאכה כלל. וכי סבירא לי לר' י
יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. היכי דהמלאכה הוי מלאכה אף בלא הצורך
והצורך רק כי היכי דליהוי מלאכת מחשבת. הוי מלאכת מחשבת אף בצורך שאינו מגופה.
 אבל בצידה דבלא התועלת לא הוי מלאכה כלל אינו מועיל התועלת שלא יזיקו...